

Lupčianske zvesti

www.slovenskalupca.sk

21. ročník

OBECNÉ NOVINY OBYVATELOV, RODÁKOV A PRIATELOV OBCE SLOVENSKÁ LUPČA

vzorové číslo | január/február 2019

OBEC A SPOLOČNOSŤ

Vašu zábudlivosť budú vymáhať policajné hliadky

7

ŽIVOT A KULTÚRA

Odstaviť autá v obci alebo nájsť riešenie cestou na hrad?

9

OSOBNOSTI OBCE

Svedectvo lupčianskych matrík odkrýva tajomstvá

10

ZAUJÍMAVOSTI V OBCI

Podajme svetu pomocnú ruku

11

Najsilnejší by si mal byť doma, potom môžeš ísť ďalej...

SLOVENSKÁ LUPČA – Do funkcie starostu obce Mgr. Roland Lamper nastúpil pred niekoľkými týždňami, presne 11. decembra. Napriek tomuto krátkemu obdobiu sme nového starostu v mene obyvateľov obce požiadali o rozhovor. Zaujímali nás najmä konkrétne kroky, ktoré robí, kam smerujú, čo pre obyvateľov so svojim tímom pripravuje... No prvá vec, na ktorú sme sa spýtali, bola zimná údržba. Tá je totiž v každej rodine v súčasnosti z pochopiteľných dôvodov témou číslo jedna.

Je toho skutočne veľmi veľa a tohtoročná zima je záťažovým obdobím pre všetkých nás. Legislatíva, ktorá si vyžiadala od obcí plné nasadenie, nám nekompromisne nastavila pravidlá, ktoré v rámci zmluvných vzťahov stihol riešiť ešte môj predchodca. Firmy tak majú presne špecifikované, že cesty musia odhrňovať a posypať a chodníky iba odhrňovať.

Áno, presne to je fakt, o ktorom obyvatelia diskutujú. Niektoré prejavy spokojnosti a teší sa z toho, že sa veci v obci pohli a že mechanizmy posypajú aj tie časti ulíc, kam nikdy nedošli. Iní sa naopak čudujú, prečo je posypaná cesta a chodníky iba kde-tu...

Priechodnosť chodníkov je skutočne v súčasnej zime úskalím a všetci robia, čo môžu. Obe firmy, ktoré máme zazmluvnené, sú ústretové, robia nad rámec a hľadajú riešenie. Vezmite si, že máme v obci 34 kilometrov chodníkov no

a pokiaľ na ich údržbu, ak rátam aj obecný malý odhrňáč, máme 3 mechanizmy, v tom istom čase sa nedá všetko urobiť naraz. Vždy musí byť akási postupnosť. Verím, že si to ľudia plne uvedomujú.

Zákonodarcovia síce takýmto rozhodnutím urobili radosť obyvateľom, čo, samozrejme, chápeme, no v konečnom dôsledku išli proti obciam, ktoré sú v mnohých oblastiach na podobné situácie nenastavené...

Ak sa na to pozeráme z tohto pohľadu, áno. Zákon ide proti obci z hľadiska tak technického ako aj finančného. Rozmýšľali sme nájsť riešenie aj z iných zdrojov a uvažovali sme o ďalšej pomoci, no mechanizmy sú všeobecne obsadené a riešia nárazové zásahy v širokom okolí.

Takže pýtať sa teraz na niektorými obyvateľmi kritizovanú neprímeranú rýchlosť cestného odhrňáča je vlastne bezpredmetné...

Ani nie, dostali sa ku mne aj takéto informácie a dodávateľ bol, samozrejme, na to upozornený. Na druhej strane ale faktom je, že musí stihnúť urobiť maximum. Možno si treba uvedomiť aj ďalšiu vec. Veľký mechanizmus nepôjde do vlastného rizika, aby bol aktérom prípadnej škodovej udalosti. Aj preto sa neustále snažíme o informovanosť samotných majiteľov vozidiel, ktoré sú zaparkované tak nešťastne, že zabraňujú vyčisteniu plôch. Pre mnohých je stále problém otvoriť bráničku a zaparkovať do dvora.

Priznám sa, že kým sa spolu rozprávame, robím si nenápadne čiarky, koľko ste mali neprijatých telefonátov. Zatiaľ ich bolo osem, a to prešla pol hodinka. Starostovské povinnosti si plníte necelé dva mesiace, na čo si bolo najťažšie zvyknúť?

Musel som sa na tých čiarkach zasmiať, prepáčte. Tie telefonáty musím vybaviť po našom stretnu-

tí. Áno. Od samotného štartu je to veľa vecí a musím sa snažiť riešiť množstvo vecí súbežne. Realizujem si akýsi personálny audit, pripravujem nové pracovné zadania, prechádzam staré zmluvné kontrakty, snažím sa usporiadať niektoré rozpočtové položky, zabezpečiť zníženie niektorých nákladov. Začali sme pracovať na jednotnom softvérovom riešení, pretože dosiaľ sa tu nepochopiteľne pracovalo na piatich rôznych softvéroch... Jednoducho, zjednodušujeme a nastavujeme modernejšie metódy fungovania úradu.

Iste sa stáva, že vás ktosi pristaví na ulici a zúčastnene padne nejedna otázka. Ktorá je najčastejšia?

„Tak ako úrad, zvládáte to?“ je otázka, s ktorou sa skutočne často stretávam. Väčšinou odpovedám: „Áno, rýchlo a zbesilo...“ Viete, ako som už spomenul, nastavujem úrad podľa seba, aby fungoval flexibilnejšie a modernejšie. Potrebujem ale čas. Samozrejme, komunikujem návrhy riešení najmä na vnútornú úradnú záležitosť, sociálne veci, ekonomické riešenia. Neraz som v práci do večera, keď v pokoji sumarizujem celý deň a robím si z neho výstup.

Na druhej strane prichádzajú za vami ako za novým starostom aj ľudia iní, mám na mysli tých, ktorí sa potrebujú pripomenúť, zoznámiť, ubezpečiť...

Pokračovanie na str. 2 ►

► Pokračovanie zo str. 1

Áno, nápor je počas dňa, snažím sa vedieť o veciach čo najviac informácií. Je mojou povinnosťou prijať, vypočuť, či už je to občan, organizácia, firma alebo iný subjekt. Spoluprácu vyhodnocujem, nastavujem a prispôbujem možnostiam rozpočtu..., a keďže je toho veľa, tak sa učím hovoriť aj: „Nie.“ (smiech) Samozrejme, pre dobro vecí.

Viem, je ešte málo času na to, aby sme sa pokúsili hodnotiť, no nedá sa mi nespýtať sa vás na tím ľudí, ktorý ste k práci dostali prípadne, ktorý sa vytvoril...

Myslím, že pocit, ktorý mám, je predzvesťou veľmi konštruktívnej spolupráce. Viete, teší ma aj fakt, že sme dokázali zjednotiť a vybudovať vskutku silnú Komisiu kultúry, podnikania a cestovného ruchu, hodnotne obsadiť aj ostatné komisie a viete, táto takmer päťdesiatka ľudí je pre mňa ako človeka – nového starostu veľmi dobrým signálom, že tu nie som sám. Rovnako aj poslancový zbor – vyskladal sa zo skúsených ľudí, ktorí už čo-to v danej funkcii zažili, no prišli aj ľudia noví, čo priniesú nové pohľady na problematiku. Skutočne by to mohlo znamenať významnú konštruktivitu, moderné investície a posun obce o veľký kus vpred.

Aby sme premostili na jednu z ciest rozvoja Slovenskej Lupče, ktorou je jednoznačne cestovný ruch, musím sa opýtať na vaše trojročné skúsenosti z pôsobenia v Rumunsku, kde ste pracovali ako obchodný diplomat. Rumunsko v tomto smere zaznamenalo za posledné roky obrovské zmeny.

Treba tu spomenúť, že Rumuni nás Slovákov vnímajú z historického hľadiska najmä z ČSSR ako osvedčených dodávateľov technológií. Ďaleko predtým však severozápad Rumunska osídlili slovenskí drevorubači a dnes rumunsko-maďarské pohraničie obýva sedemnásttisíc rumunských Slovákov. Týmto smerom by sa mohla odvíjať aj naša prípadná budúca spolupráca, najmä v oblasti slovenskej kultúry a tradícií. Aj z tohto dôvodu rozbiehame rokovania so Zväzom Čechov a Slovákov v Rumunsku, cez honorárny konzulát sme už poslali žiadosť o účasť na Medzinárodnom detskom folklórnom festivale v Čerpotoku, kde by sme radi dali do povedomia naše súbory. Máme predjednané viaceré veci a ja verím, že to môžu byť aj výmenné pobyty detí alebo bilaterálna spolupráca škôl.

Nechtiac ste mi odpovedali na druhú otázku, ktorú som chcel v súvislosti s kultúrnymi možnosťami položiť, no vrátim

sa k tým zmenám, ktorými Rumunsko prešlo. Zaskočili príjemne mnohých návštevníkov krajiny a zrealizovali ich pomerne rýchlo...

Ja som videl diametrálny rozdiel v realite hneď, ako som vystúpil z lietadla v Bukurešti. Keď som odlietal, mnohí mi vraveli o tom, čo zažili v tejto krajine, o jej zaostalosti..., no bolo to pre mňa obrovské prekvapenie. Prirovnám – Bratislava je ako jeden sektor zo šiestich z Bukurešti. A všade, kam sa pozriete, vidíte progres. Množstvo vecí je postavených na cestovnom ruchu. Vybudovali si značku, ktorej sa držia a prispôbujú všetko, aby to šlo ďalej a ďalej.

Skutočne v malom máme takúto značku reálne aj my tu doma. Hrad. Je predsa predzvesťou možnosti pre každého reálne rozmyšľajúceho človeka s chuťou uplatniť sa v cestovnom ruchu.

Presne toto by malo priniesť do budúcnosti mnoho zmien aj tu v Slovenskej Lupči, kde si musíme spoločne začať budovať akýsi mikropriestor v podobe služieb ubytovacích, reštauračných alebo informačných. Vytvárať symbiózu, ktorá, prirodzene, znamená možnosti pre každého z nás. Hovorí sa, že najsilnejší by si mal byť doma, potom môžeš ísť ďalej... Viete, treba podporiť chuť tých, ktorí chcú

tvoriť. S podnikateľskými subjektmi treba o veciach otvorene komunikovať, v minulosti to jednoznačne chýbalo, a tak sa stalo to, že my dnes nevieme ich potreby...

Rozhodne sa o to pokúsime. Vráťme sa ešte na chvíľku k vám, synček vám ešte nedvíha v nestráženej chvíli telefónny?

To nie, komentuje iba, ak dvíham telefónny podvečer. Pýta sa, prečo telefonujem. Manželka mu na to odpovedá: „Lebo je starosta, vybavuje, lebo je to jeho práca...“

Starosta... spýtam sa teda v tejto súvislosti – pocítili ste počas posledných dní čosi ako zadostučinenie?

Áno, od ľudí, čo tu pracujú. Cítim energiu a chuť hľadať riešenia. Úsilie, ktoré vynakladám, presnejšie vynakladáme na riešenia viacerých situácií, začína ako mozaika postupne dávať obraz. Čriepky, čo doň vkladáme, už začínajú dávať zmysel. A priznám sa, istou formou zadostučinenia – aj keď to je zatiaľ označenie toho pocitu priveľmi trufalé – je, keď si uvedomím nárast účasti obyvateľov na akejkolvek akcii, kam prídem. To je pre mňa vnútorná podpora. Podpora od ľudí a ja vtedy čerpám energiu.

Zhovárava sa Erika Lamperová

Dá sa to aj inak

Iste vám, milí čitatelia, neuniklo, že dnešné vydanie Lupčianskych zvestí je svojou štruktúrou, článkovým zložením a celkovou informačnou hodnotou diametrálne odlišné. Nestalo sa tak náhodou. V spolupráci s novým vedením obce sme ho na môj podnet ako prioritu našej činnosti s členmi Komisie kultúry, podnikania a cestovného ruchu vytvorili ako vzorový materiál. Materiál, ktorý by mal byť svojou koncepciou a obsahovou náplňou tvorený ako funkčné obecné médium Slovenskej Lupče a v konečnom dôsledku by mal byť vlnkovou loďou každej samosprávy, ktorá ním dáva spätnú odozvu svojim občanom. Reagovali sme tak aj na častú nespokojnosť obyvateľov so vzniknutým stavom, v ktorom sa náplň novín ocitla v minulosti. Presne tento v tej dobe z pohľadu poslancov a starého vedenia, žiaľ, neriešiteľný fakt sa podpísal pod to, že pôvodne mesačne vydávané

KOMENTÁR

obecné noviny začali do schránok obyvateľov postupne chodiť iba ako občasný párkrát do roka, síce farebný, nakoľko boli naň vyčlenené pôvodné financie, no v oklieštenej informačnej hodnote. Áno, priznám sa, som novinárka a pre mňa bol tento fakt, ktorý som pred rokmi, presnejšie v roku 2012 už raz úspešne na žiadosť vtedajších poslancov vyriešila a noviny vizuálne aj obsahovo zmenila natoľko, že začali v silnej konkurencii postupne vyhrávať súťaž, viac ako boľavý. A ako vidíte, dá sa to aj inak. Toto je vzorový informačne hodnotný materiál, ktorý niekto musí detailne pripraviť a presediť pri ňom ne jeden deň. Materiál, ktorý má neveriteľnú perspektívu, ktorý môže poskytnúť vyváženým spôsobom obyvateľom, starostovi, poslancovi i zamestnancom Obecného úradu či školám, spolkom, združeniam a podnikateľom toho oveľa viac. Nedávno jeden z mojich

kolegov poslancov vyslovil v tejto súvislosti vskutku pravdivú vetu: „Nemyslíte si, bude to ťažké. Zlé meno sa medzi ľuďmi veľmi dlho napráva...“ Naozaj mal pravdu, dôvera obyvateľov v to, čo ich postupne sklamávalo, sa naozaj nezískava ľahko a platí to vo všeobecnosti. Ja však verím, že tak, ako sa začínajú veci postupne riešiť modernejším spôsobom aj na lupčianskej samospráve, stane sa aj v jej produktoch, ktorým obecné noviny skutočne sú. Tri tisícky obyvateľov v 1200 domácnostiach si to jednoducho zaslúžia.

Rada by som aj touto formou poďakovala svojim kolegom v Komisii kultúry, podnikania a cestovného ruchu, ktorí sa svojej úlohy – dať pestrejší šat Lupčianskym zvestiam v čo najkratšom čase – vskutku v dňoch svojho voľna a vo vlastnej réžii úspešne zhostili.

*Erika Lamperová
predsedníčka komisie*

Smeti, smeti a zase len smeti...

SLOVENSKÁ LUPČA – Áno, táto téma patrí medzi tie najbežnejšie, s ktorými sa borí každá obecná samospráva. Naša obec nie je výnimkou. Už roky sa snažíme pohnúť dopredu v triedení odpadu a nedarí sa nám to. A výsledok? Ročne vynaložíme v obci takmer 100 000 eur na likvidáciu odpadu. Rozbehneme sa v Slovenskej Ľupči konečne? Opýtali sme sa Daniela Baláza, poslanca a zároveň predsedu Komisie životného prostredia a verejného poriadku.

Keď som druhý januárový deň prešiel popri vyložených nádobách so zmesovým komunálnym odpadom, bol som zhrzený nad tým, čo dokáže dnešný konzumný človek za týždenné sviatky vyprodukovať. Dokážeme sa vôbec zamyslieť nad tým, koľko nezmyselného odpadu produkuje? Skutočným producentom odpadu nie sú výrobcovia ani obchodné reťazce, ale bežný spotrebiteľ – domácnosť. Skutočne, naša obec ročne vynaloží takmer 100 000 eur na likvidáciu odpadu. Viacerí sa ma ako poslanca pýtajú, prečo obec neopraví cestu alebo chodník, prečo obec neurobí toto alebo tamto? Ja na to odpovedám: „A čo si ty urobil pre obec?“

Spohodlneli sme? Keby sme všetci poctivo triedili odpad, vieme zredukovať výdavky na jeho likvidáciu aj o polovicu a budú financie aj na to, aj na tamto. Alebo je to v čomsi inom?

Jednoznačne v pohodlnosti! Odvoz triedeného odpadu totiž podľa platného zákona neplatí obec, ale výrobcovia obalov. Lenže nechce sa nám, len čakáme, že všetko urobí niekto za nás. Aby som nekrivdil, je medzi nami aj mnoho tých, ktorí triedia naozaj poctivo, dokonca si dávajú záležať na čistote vytriedeného odpadu.

Je taká doba, že ľudia sú systémom naučení na akúsi reciprocitu, myslíte, že motivovať obyvateľov sa dá aj inak ako iba informovaním v tunajšom printovom médiu?

Štatistické okienko Slovenskej Ľupče

Celkový počet občanov našej obce k 31.12.2018 je 3298. Z toho je 1619 mužov a 1679 žien. Narodilo sa 40 detí a opustilo nás 28

občanov. Pristáhalo sa 70 osôb a odhlásilo 53. Oproti roku 2017 je to prírastok o 26 obyvateľov.

(red)

Neprejde veľa a naša obec bude vypadáť inak – vieme, kde na to ušetriť

Ale áno, ľuďom všeobecne chýbala motivácia zo strany obce, ocenenie za to, že šetria obecný rozpočet. Jednou z možností sú úľavy na poplatkoch za odvoz odpadu alebo teda diferencovaný prístup v jeho spoplatnení. Avšak do tejto fázy sa musíme ešte len dostať, v súčasnosti to nie je možné.

Prečo to nie je možné?

Dôvodom je príliš nízka kvalita vytriedeného odpadu. A to je najväčší kameň úrazu. Ešte väčšia demotivácia ako neuznanie zo strany obce je pre poctivých triedičov odpadu výsmech tých, ktorí do nádob na triedený odpad nahádzu to, čo tam nepatrí, a tým zmariu všetku ich snahu. Vôbec nepreženiem, keď to prirovnám k pluvancu medzi oči.

Tvrde slová, no zrejme trefné. Sú pravdepodobne rôzne príčiny takéhoto počínania a prvou príčinou je určite nevedomosť a slabá informovanosť.

S tou by sme si mali vedieť poradiť. Osveta v našej obci je dosiaľ na nízkej úrovni a práve aj na stránkach obecných novín alebo na internetových stránkach obce chceme postupne podrobne vysvetľovať, ako ktorú komoditu triediť, čo kam patrí alebo nepatrí. Chce to len záujem občanov o spoločnú vec.

A tie ďalšie príčiny? Spokojne to pomenujte...

Áno, druhá oveľa vážnejšia príčina je **lahostajnosť**. Tu nestačí osвета zo strany obce, ale spolupráca všetkých, ktorým nie je lahostajné, v akom prostredí žijeme. Verím, že pod tlakom väčšiny sa nám podarí časť lahostajných získať aj pre spoločné veci. No a na tých, ktorým konzumný spôsob života už začal premazávať „hardisk“, na tých pôjdeme cez zvýšené poplatky za odvoz odpadu.

***

Milí čitatelia, tak čo, ideme do toho? Chcete aj vy, aby naša obec vypadala inak a z plánovaných 100 000 eur na odvoz odpadu v tohoročnom rozpočte ušetríme na iné?

Zhovárava sa Erika Lamperová

Foto archív Daniela Baláza

Obec Slovenská Ľupča
a Komisia kultúry, podnikania
a cestovného ruchu

vás pozýva na tradičnú akciu

Fasíangová veselica

čása vína
aperitív
DJ
káva
zákusok
TOMBOLA

Dátum: 23.02.2019
Miesto: MKS Slovenská Ľupča
Čas: 19:00 hod.
Cena: 25 €

Vstupenky si môžete zakúpiť na Obecnom úrade Slovenská Ľupča u pani Zuzany Bačovej

O triedenom odpade v kocke

SLOVENSKÁ LUPČA – Ľudia sa často nevedia zorientovať v problematike triedenia odpadu a hoci by chceli čosi na tom zmeniť, radšej postupujú „po starom“. Pripravili sme vám teda odpovede na najčastejšie kladené otázky, ktoré by mohli podať pomocnú ruku nejednému obyvateľovi. Stáva sa totiž, že pre neznalosť práve nižšie vysvetlených odpovedí je triedenie odpadu v Slovenskej Lupči stále presne nešpecifikovaný termín.

Prečo triediť odpad?

Objem zmiešaného komunálneho odpadu každým rokom narastá. Jeho skládkovanie je drahé, predpoklad na rok 2019 pre našu obec je až 100 000 eur. Dôsledným triedením vieme znížiť objem (pri kompostovaní aj hmotnosť) zmesového komunálneho odpadu aspoň na polovicu.

Kto platí za zber triedeného odpadu?

Obec za odvoz triedeného odpadu neplatí nič. Financujú ho tzv. „organizácie zodpovednosti výrobcov pre obaly“ (pozn. red. OZV). OZV sú spoločnosti, ktoré uzatvorili zmluvy s podnikmi, ktoré na trh dostávajú obaly (napr. obchodné reťazce, výrobcovia) a združujú financie, ktoré výrobcovia musia platiť v zmysle zákona. OZV majú na druhej strane uzatvorené zmluvy s obcami, kde financujú zber a odvoz odpadu. Neplatia obci, ale priamo zberovej spoločnosti, ktorá odpad odváža.

Prečo sú kontajner po odvoze rýchlo plné, nie je možné zvýšiť ich počet?

Obec uzatvorila zmluvu s OZV na predpokladaný objem triedeného odpadu, ktorý bol aktuálny v čase uzatvorenia zmluvy. Obec má teda zmluvu s OZV na určitý objem odpadu, ale OZV platí zberovej spoločnosti za hmotnosť vytriedeného odpadu. Problém je v tom, že najviac preplnené sú kontajner na plasty a papier, kde je veľký objem, ale nízka hmotnosť. Podľa štatistiky OZV je počet kontajnerov dostatočný, to my sa musíme najprv naučiť minimalizovať odpad – nezaplniť kontajner celými kartónovými škatuľkami a nestlačenými PET-fľašami, potom môže dôjsť aj k navýšeniu počtu nádob.

Koľko máme v obci kontajnerov?

...alebo najdôležitejšie otázky ohľadom triedeného odpadu

Zberné nádoby na papier sa veľmi rýchlo zaplnia kartónmi. Škatule je nutné rozobrať a do nádoby ukladať. Navyše polystyrén do triedeného papiera nepatrí, v menšom množstve môže ísť do plastov, ale veľké kusy patria do nadrozmerného odpadu.

V súčasnosti máme 28 kontajnerov na papier, 28 kontajnerov na plasty, 28 kontajnerov na sklo a 4 kontajnerov na kovy, okrem toho máme v zmluve odvoz 700 vriec plastov ročne.

Nemôže sa triedený odpad vyvíjať častejšie?

Na zbere triedeného odpadu je najdrahší práve jeho odvoz. V prípade papiera a plastov vozia smetiarske vozy najmä vzduch. Aby bol odvoz efektívny, musí byť objem odpadu minimálny a jeho hmotnosť maximálna. Teda opäť, musíme sa naučiť stlačiť plastové fľaše a trhať a skladať kartónové škatule. Odvoz triedeného odpadu platí zberová spoločnosť z financií,

ktoré dostane od OZV, cieľom zberovej spoločnosti je vytriedený odpad zhodnotiť finančne, avšak to je možné za predpokladu, že triedený odpad je čistý. V našej obci je čistota vytriedeného odpadu na nízkej úrovni a zberová spoločnosť ho musí ešte dodatočne triediť, čo sú ďalšie financie navyše.

Stanovišta triedeného odpadu sú nedôstojné a nehygienické, plánuje obec s tým niečo robiť?

Áno, obec bude riešiť zberové miesta, ale všetko niečo stojí a v rozpočte neboli plánované výdavky priamo na tento účel. Môžeme však pomôcť my občania, ak triedením ušetríme financie za odvoz netriedeného odpadu. Tak-

že správny pohľad by mal byť – nie „Čo urobí obec?“, ale „Čo urobíme pre to my?“, lebo my sme obec.

Aké sú najväčšie nedostatky v triedení papiera?

Kontajner sa rýchlo zaplní celými kartónovými škatuľkami. Škatule je potrebné rozobrať a do kontajnera odpad nehádzať, ale ukladať. Skúste si spomenúť, ako ste plnili kontajner tí, ktorí ste si ho objednali osobne na vypratanie starého domu? Odpad ste čo najstarostlivejšie ukládali, aby sa ho zmestilo čo najviac, veď ste za odvoz predsa museli platiť a nie málo. Do kontajnera sa dostanú odpady, ktoré tam nepatria: celé obaly z nábytku a elektrospotrebičov – spolu s kartónom aj polystyrény a igelity, škatule so zataveným plastom – napr. škatule od mlieka, obaly od džúsov a mlieka „tetrapaky“, či dokonca „pampersky“. Obaly TETRA-PACK patria do plastov.

Aké sú najväčšie nedostatky v triedení plastov?

Rýchle naplnenie nádob nestlačenými PET-fľašami. Odpady, ktoré sem nepatria, najmä stavebné polystyrény (polystyrény z obalov elektrotechniky v malej miere môžu byť, ak ich je veľa, patria do nadrozmerného odpadu na zberný dvor), linoleum atď.

Aké sú najväčšie nedostatky v triedení skla?

Znehodnotenie vytriedeného odpadu špinavým sklom, predovšetkým sú to pokazené potraviny v pohároch, príliš mastné sklo, farby v pohároch a sklenených fľašiach. Do nádob na sklo sa dostáva odpad, ktorý tam nepatrí: obrazovky z televízorov alebo sklu podobné materiály, ako je porcelán (hrnčeky, umývadlá), plexisklo, dokonca aj obkladačky.

Aké sú najväčšie nedostatky v triedení kovov?

Do kontajnerov na kovy by mali ísť výlučne kovové obaly: hliníkové plechovky z nápojov, konzervy a hliníkové obalové fólie, to je všetko. Ostatný kovový odpad patrí do zberne kovového šrotu. Do nádob na kovy sa dostáva najviac znečistený odpad: znečistené plechovky zo syntetických farieb, dokonca aj plné starých zasušovaných farieb, odpad po letných grilovačkách.

Spracoval (db)
Foto archív autora

Fašiangy na Rajčuli, sprievod masiek aj večerná veselica, pridajte sa

SLOVENSKÁ LUPČA – Komisia kultúry, cestovného ruchu a podnikania napriek krátkemu obdobiu funkčnosti zasadala a riešila novinky, podnety i úlohy už po druhýkrát a okrem iného sa zaoberala prípravou blížiaceho sa februárového podujatia, na ktoré vás, milí Lupčania, samozrejme, srdečne pozývame.

V sobotu 23. februára v spolupráci s obcou obnovujeme tradíciu a zvyky našich predkov fašiangovým sprievodom obcou a postupne s Dratvárikovcami pod názvom Fašiangy na Rajčuli aj lákavým programom pred MKS a večernou „veselicoú“ fašiangových masiek i maskár.

Sprievod pôjde takmer všetkými ulicami

Novinkou je, že spomínaný sprievod nepôjde, ako to bývalo zvykom na podobných podujatiach, iba cez Námestie SNP, no tentoraz chceme dopriať potešenie srdca aj ostatným obyvateľom na príľahlých uliciach obce. Preto prikľadáme mapku, kaďaľ by sa mal sprievod v dopoludňajších hodinách pohybovať. Bude nám ctou, keď sa k nám v maskách počas sprievodu pripojíte a spolu s nami si spoločne zaspomínate

Spájať ľudí tradíciami a zábavou je tou najprirodzenejšou vecou v našich rukách

na veselie, ktoré kedysi fašiangové tradície sprevádzalo. Končiť budeme, samozrejme, pred MKS, kde v spolupráci s komisiou Dratvári-

kovci pre vás pripravia chutné tradičné zabijačkové hody, ako sa na fašiangy patrí, a bohatý program. Nebudú chýbať vystúpenia malých

členov DFS Dratvárik a ďalšiu časť programu spestria aj deti z DFS Drienka. O zábavu sa postarajú folkloristi z Partizánu a vystúpi aj Paľko Majerík. Večer, samozrejme, nebude v priestoroch MKS chýbať fašiangová veselica masiek alebo presnejšie fašiangový bál v maskách, ktorý sme si dovolili spestriť milým prevkapaním. Lístky na túto časť sobotňajšieho programu bude možné zakúpiť na Obecnom úrade u p. Zuzany Bačovej.

Uvítame všetkých, čo sa neboja zabaviť

V sprievode uvítame, samozrejme, v maskách aj firemné partie, ktoré sa vedú pobaviť a s nadhľadom zažartovať. Veď spojiť ľudí zábavou je tou najmilšou vecou v dnešnom uponáhlanom svete. Tešíme sa na každého, kto sa k nám pridá a kto bude súčasťou ďalšieho milého podujatia, ktoré pre obyvateľov pripravujeme. Priatelia, tešíme sa na vás.

V mene Komisie kultúry, cestovného ruchu a podnikania

*Erika Lamperová
Mapu zakreslil Tibor Majer*

Fašiangy na Rajčuli

23. február 2019

Začiatok
9:00 - 11:00 Fašiangový sprievod obcou

Program pred MKS Slovenská Ľupča
10:00 - 15:00 Fašiangové dobroty

11:00 - 14:00 Vystúpenie DFS Dratvárik a ich hostí

Hostia: DFS Drienka, FS Partizán a Paľko Majerík

Večerný program
19:00 Fašiangový bál v maskách

Vstupenky na bál je možné zakúpiť na Obecnom úrade Slovenská Ľupča u p. Zuzany Bačovej, tel.048/4723233

Organizujú:
Komisia kultúry, podnikania a cestovného ruchu

DFŠ DRATVÁRIK SLOVENSKÁ ĽUPČA

SLOVENSKÁ ĽUPČA

Podnikať v tejto krajine nie je vôbec jednoduché

Živnostníka, ktorý to nevzdáva, živí seba a dáva prácu ľuďom napriek meniacej sa legislatíve a prí stupu verejných inštitúcií, si treba vážiť...

SLOVENSKO – S rokom 2019 prichádzajú naše rezorty s novými požiadavkami a zmenami, ktoré zaregistrovať a včas splniť je úloha v bežnom fungovaní živnostníka takmer nemožná. Aj to je jeden z dôvodov, prečo sme sa s otázkou, na čo nesmú živnostníci a podnikatelia od januára „po novom“ zabudnúť, obrátili na rodáčku zo Slovenskej Lupče Jaroslavu Lukačovičovou, dnes poradkyňu Združenia podnikateľov Slovenska.

Okrem iného je aj prezidentka účtovnej asociácie a expertka strany SPOLU na dane, odvody a podnikateľské prostredie a, ako vieme z osobných kontaktov, neustále sa pokúša na tých najvyšších miestach verejne upozorňovať na byrokratické nezmysly, pochádzajúce z dielni jednotlivých rezortov.

Ponúkajte nám aspoň základný prehľad zmien, na ktoré by si mali dávať živnostníci pozor, aby sa vyhli pokutám a neprijemnostiam.

Naši zákonodarcovia nám skutočne pripravili zmeny. Niektoré sú negatívne, no nájdú sa aj lastovičky v podobe zmiern, ktoré by mohli potešiť, ak podnikáte ako fyzická osoba. Sú veci, na ktoré sa človek môže spoliehať, a jednou z nich je pre živnostníkov, bohužiaľ, každoročné zvyšovanie minimálnych odvodov.

Ako budú odvody vyzeráť tento rok?

Minimálny vymeriavací základ, teda suma, z ktorej sa minimálne odvody platia, je závislý od priemernej mzdy v národnom hospodárstve pred dvoch rokov, konkrétne tvorí 50 % tejto sumy. Priemerná mzda v národnom hospodárstve v roku 2017 bola 954 eur, čo znamená, že minimálny vymeriavací základ pre rok 2019 je 477 eur. Následne z neho 33,15 % minimálny odvod do Sociálnej poisťovne vo výške 158,11 eur a 14 % minimálny odvod do zdravotnej poisťovne vo výške 66,78 eur.

Platí už aj povinnosť elektronickej komunikácie so správcom dane...

Áno, táto povinnosť platí pre

fyzické osoby už od 1.7.2018, ale ak ste podali daňové priznanie k dani z príjmov do 30. 6., a nepodávali ste iné podania, zrejme túto povinnosť budete prakticky realizovať prvýkrát v tomto roku. Najbližšie pri podávaní daňových priznaní k dani z motorových vozidiel do konca januára a následne k dani z príjmov do konca marca. Elektronicky komunikovať so správcom dane sú povinné všetky podnikajúce fyzické osoby, ktoré majú príjmy podľa § 6, odstavce 1 a 2 zákona o dani z príjmov. Teda nielen živnostníci, ale aj športovci, umelci, súkromne hospodáriaci roľníci, tlmočníci, znalci či autori s aktívnymi príjmami. Výnimku majú len fyzické osoby, ktoré sú registrované na prenájom mimo živnosti a autori s pasívnymi príjmami z tantiém a licencií.

Ako je to s minimálnou mzdou, prácou v noci a cez víkend, to je, ak sa nemýlim, opätovne od mája zvyšované...

Ak máte zamestnancov, nezaбудnite, že od 1.1.2019 platí nová výška minimálnej mzdy. Mesačne predstavuje sumu 520 eur, pričom v rámci hodinového odmeňovania musí predstavovať minimálne sumu 2,989 eur/hodina. S platnosťou od 1.5.2019 sa zvýši príplatok za nočnú prácu zamestnancov v 3. a 4. kategórii na 50 % sumy

minimálnej hodinovej mzdy a pre všetkých ostatných zamestnancov sa príplatok za nočnú prácu zvýši na 40 % minimálnej hodinovej mzdy. Za prácu v sobotu bude patriť zamestnancom mzdové zvýhodnenie najmenej vo výške 50 % sumy hodinovej minimálnej mzdy a za prácu v nedeľu mzdové zvýhodnenie najmenej vo výške 100 % sumy hodinovej minimálnej mzdy.

Novinkou je aj elektronickej registračná pokladňa, to desi mnoho podnikateľov pri predstavách o online prepájaní s rezortom financií. Opäť si mnohí siahnu hlbšie do vrecka.

Ak pri prijímaní tržieb máte povinnosť používať elektronickej registračnú pokladnicu, pripravte sa na zmenu, ktorá je účinná k 1.7.2019. Všetky registračné pokladne budú musieť byť online prepojené so systémom Finančnej správy. Ak máte novší model pokladnice, ktorá už obsahuje vybavenie, prostredníctvom ktorého sa budete vedieť prepojiť s Finančnou správou, táto jednorazová akcia by vás mala vyjsť zhruba do 100 eur. V prípade starších modelov registračných pokladní budete musieť investovať viac, približne do 300 eur. Okrem registračných pokladní či virtuálnych pokladní je možné byť online prepojený aj prostred-

níctvom tabletov či mobilov. Argument ministerstva v prospech tohto riešenia je odbúranie administratívnych povinností, spojených s uzávierkami pokladní či službami servisných organizácií.

Je toho viac než dost a k tomu sa pridáva ešte jedna povinnosť – nahlasovať úradom každé voľné pracovné miesto...

Áno, od roku 2019 je zamestnávateľ povinný oznámiť voľné pracovné miesto a jeho charakteristiku Úradu práce, v ktorého územnom obvode sa pracovné miesto nachádza. Oznámenie je možné urobiť písomnou formou prostredníctvom tzv. Nahlášky voľného pracovného miesta alebo elektronicky prostredníctvom portálu www.istp.sk.

A ktoré zmeny by živnostníka mohli naopak potešiť?

Ak podnikáte v oblasti cestovného ruchu, tak by vás mali potešiť nielen rekreačné poukazy, ktoré sú povinní preplácať svojim zamestnancom zamestnávateľa v prípade podnikov nad 50 zamestnancov, ale aj zníženie sadzby DPH na ubytovacie služby z 20 % na 10 %. Rovnako by v oblasti DPH mohlo potešiť zrušenie zábezpek na DPH, ktoré vám doteraz mohol správca dane vyrábať napríklad, ak ste sa stali dobrovoľným platiteľom a správca dane rozhodol, že vzhľadom na chýbajúcu históriu si vás „poisti“ vyrúbaním zábezpeky na obdobie jedného roka. No a ak podnikáte v oblasti taxislužieb, od 1.4.2019 by vás mohlo potešiť, že odpadá odborná a finančná spoľahlivosť vodiča, či psychotesty. Zrušil sa vek vodiča, ktorý bol doteraz minimálne 21 rokov, a tiež vek vozidiel. V prípade, ak si vodič taxislužby dohodne cenu prepravy vopred, nie je povinný mať vo vozidle umiestnený taxameter. Podnikať v tejto krajine nie je vôbec jednoduché, a preto si vážim každého jedného živnostníka, ktorý živí nielen sám seba, ale často dáva prácu aj ďalším ľuďom a napriek neustále sa meniacej legislatíve a prístupu verejných inštitúcií a orgánov to nevzdáva.

*Zhovárala sa Erika Lamperová
Foto archív Jaroslavy Lukačovičovej*

Vašu zábudlivosť budú vymáhať policajné hliadky

SLOVENSKO – Ani rezort vnútra s novinkami, na ktoré by sme si pri jazde za volantom mali dať pozor, v tomto roku nešetří. Po novom platí, že ak ste zabudli zaplatiť napríklad pokutu za rýchlosť, ktorá vám od policajtov prišla poštou, môžete byť prekvapení. Vymáhať ju bude hliadka, ktorá vaše auto najbližšie zastaví.

Áno, je to tak, pretože evidenčné číslo bude prezrádzať, kde máte dlh a policajti ho budú pýtať na mieste. Keďže sa dlh viaže na auto, bude im jedno, kto sedí za volantom. Splatíť ho musí ten, kto auto v danej chvíli používa. Pokiaľ sa tak nestane a vodič pokutu odmietne uhradiť, riskuje, že príde o doklady alebo mu zadržia vozidlo, a to odňatím tabuľky s evidenčným číslom, čím znemožnia ďalšiu jaz-

du. Spolu s dokladmi mu ho vrátia až po uhradení sumy. Ministerstvo vnútra sa týmto opatrením snaží zlepšiť vymožitelnosť sankcií, ukladaných v rámci objektívnej zodpovednosti. Vodič môže v takom prípade šoférovať iné vozidlo. V jazde nemôže pokračovať len vo vozidle, v ktorom ho zastavili. Vozidlo bude podľa polície slúžiť ako nepriama zábezpeka zaplataenia sankcie. Na fyzické zabezpečenie zákazu jazdy s vozidlom bude policajt oprávnený použiť technický prostriedok na zabránenie odjazdu vozidla. (ela)

Policajné novinky

Záchranárske uličky

V rámci objektívnej zodpovednosti sa navrhuje zaviesť pokuta 300 eur za neumožnenie prejazdu vozidlu s právom prednostnej jazdy a za zneužitie záchranárskej uličky a 99 eur za nevytvorenie záchranárskej uličky a za nezastavenie na značke Stoj, daj prednosť v jazde.

Útek z miesta nehody

V zákone o priestupkoch sa tiež navrhuje rozlišovať medzi reálnym útekom z miesta dopravnej nehody a odídením z miesta škodovej udalosti, čo sa

v súčasnosti pri určovaní výšky pokuty nerozlišuje. A tak namiesto pokuty 300 až 1 300 eur a zákazu činnosti na jeden až päť rokov bude možné za to uložiť pokutu 200 až 1 000 eur a zákaz činnosti do päť rokov.

Používanie mobilov

V zákone o priestupkoch sa tiež zvyšuje horná hranica pokuty za používanie mobilov a podobných zariadení počas vedenia vozidla z 50 eur na 100 eur v blokovom konaní a zo 100 eur na 200 eur v riadnom konaní.

(ela)

Ak sa chystáte na rodinnú zakáľáčku, ochráňte sa pred pokutou

SLOVENSKO – Máte doma prasa a chystáte sa ho čoskoro zabiť? Poradíme vám, ako postupovať a čo treba dodržať. Rezort pôdohospodárstva sa totiž vyjadril, že bude prísnejší. Zabíjačku musíte ohlásiť minimálne jeden deň vopred. A je toho viac...

Všetci drobnochovatelia, ktorí majú čo i len jedno prasa, sa po novom musia zaregistrovať na Regionálnej veterinárnej a potravinovej správe SR (RVPS). K domácejmu chovu ošípaných sa ale viaže povinnosť viac. Zákon totiž pamätá aj na domáce zakáľáčky a vy sa musíte postarať, aby prasa nebolo podľa rezortu vystavené utrpeniu, strachu a trvalej bolesti. K usmrteniu musí dôjsť citlivým spôsobom. Zabíjanie zvierat pre súkromnú domácu spotrebu a podmienky, ktoré je potrebné dodržať pri domácej zabíjačke, upravuje zákon o veterinárnej starostlivosti. Chovateľom ošípaných ukladá povinnosť ohlásiť zabíjačku miestnej príslušnej RVPS aspoň jeden pracovný deň vopred do 15:00.

Nové pravidlá domácej zabíjačky

Pokuty sú vysoké

Pokiaľ sa v našom okrese nevyhodnotilo riziko z pozitívnych

nálezov u divej zveri napríklad z nakazenia svalovcom (trichinelóza), laboratórne testovanie vzoriek je dobrovoľné. Ak však pozi-

tívny nález RVPS zaznamenala, ako chovateľ máte povinnosť vzorku odobrať, a to z bráničnych pilierov z oboch polovic jatočných tiel ošípanej v mieste prechodu do šlachovitej časti vo veľkosti lieskového orecha. Hradí to štát. Vzorku, ktorú zanesiete na miesto zvozu, treba samostatne zabaliť do mikroténového vrecúška a uložiť v chladničke, pričom sa vždy vypisuje sprievodný list.

Zákon našťastie presne nešpecifikuje, či sa má zabíjačka realizovať na dvore alebo v záhrade, pretože berie do úvahy, že to robia najmä profesionálni mäsiari. Zvierá však týrané nesmie byť a kompetentní upozorňujú, že ošípané musia byť pred vykrvením omráčené. Nezabudnite, že problémom môže byť aj nesprávne sa „zbavenie“ zvyškov.

Pokuta za ktorékoľvek porušenie novínok z agrozortu je totiž dosť vysoká – od 400 až 1 000 eur.

Spracovala (ela)

Na hrade Ľupča boli prekonané historické rekordy

SLOVENSKÁ LUPČA – Hradná dominanta nad obcou Slovenská Ľupča sa každým rokom teší väčšej a väčšej návštevnosti. V roku 2018 sa prvýkrát v histórii prehupla cez hranicu 20 000 návštevníkov. Každým rokom sa hrad stáva turisticky atraktívnejším.

Kým v roku 2017 si hrad prezrelo 19 569 návštevníkov, v roku 2018 sa návštevnosť zvýšila o 6,75% a dosiahla úroveň 20 889 návštevníkov. Tradične najväčšia návštevnosť bola počas letných mesiacov júl a august, ale historické rekordy boli prekonané aj počas iných mesiacov, k čomu značne pomohlo dobré počasie.

Návštevníci až z Kene

K zvýšenému záujmu v mesiaci máj určite prispel aj každoročný Turičný jarmok, počas ktorého prehliadku hradu absolvovalo až 919 návštevníkov. Domáci návštevníci tvorili najpočetnejšiu skupinu a z tých zahraničných boli najviac zastúpení turisti zo susedných krajín. V najväčšej miere išlo predovšetkým o Čechov a Maďarov, no medzi stálych návštevníkov patria aj Nemci a Poliaci. Hrad čoraz častejšie navštevujú aj turisti zo vzdialenejších krajín ako z USA, Kanady, Nového Zélandu, Holandska, Srbska, Bieloruska, Litvy, Kazachstanu, Izraela a dokonca aj Kene. Na vstupnom, poplatok za fotografovanie a predaji tovaru sa vybralo 39 558,10€, čo v porovnaní s predchádzajúcim rokom predstavuje nárast tržby o 24,06%. Najväčší podiel na náraste bol spôsobený predajom 311 kusov publikácie Hrad Ľupča, Klenot Pohronia vo svetle vekov. Veríme, že vďaka priaznivej cene publikácie bude predaj dosahovať podobné hodnoty aj v ďalších sezónach.

Hrad žije stretnutiami, kultúrou i kongresmi

V priebehu roka 2018 sa na hrade uskutočnilo 23 významných podujatí. Svoje „áno“ si v Gizelinej sále povedalo 9 párov snúbencov. Medzi najdôležitejšie podujatia patrilo stretnutie predsedu parlamentu SR A. Danka a predsedu arménskeho parlamentu A. Bablojana, krst hradnej publikácie, stretnutie Banskobystrickej regionálnej komory SPOK, stretnutie členov Jesseniovej lekárskej fakulty UK v Martine a hrad hostil aj príslušníkov HaZZ, ktorí sa tu stretli pri príležitosti Majstrovstiev sveta v hasičskom športe. V kultúrnej oblasti sa zorganizoval koncert Slavonic duo, gajdošská hudba sa rozozvučala počas Hradných Hukov, pre deti

bola odohratá Slamená rozprávka a počas II. Dončovho snemu hrad navštívilo množstvo historických skupín, ktoré predvádzali stredoveký život v Uhorsku. Hrad Ľupča je aj ideálnym a exkluzívnym miestom na organizovanie obchodných stretnutí, kongresových podujatí či rôznorodých spoločenských akcií vďaka službám, ktoré zabezpečujú na hrade dcérske spoločnosti Tále, a. s. a ŽP Gastroservis, s. r. o. Z týchto dôvodov si priestory hradu na teambuilding prenajalo niekoľko významných firiem z celého Slovenska.

Zachraňuje a rekonštruje sa ďalej

Rekordy sú prekonávané aj vďaka tomu, že majiteľ hradu – spoločnosť

Železiarne Podbrezová, a. s. – investuje finančné prostriedky do záchran a reštaurovania archeologických nálezov. V roku 2018 boli doplnené zbierky hradu aj o dobové predmety pre expozíciu Márie Sécí a vytvorili sa dva historické celky militárii, ktoré budú mapovať najvýznamnejšie vojenské dejiny hradného komplexu. Práce na obnove hradu neutíchli ani tento rok, ale ich rozsah bol ešte intenzívnejší. Okrem bežnej údržby drevených, kovových a omietkových solitérov sa podarilo zachrániť západnú časť fasád hradu a v druhej polovici roku bola zreštaurovaná severná fasáda s prezentáciou historického WC (prevét), fortifikácie hradu (smolný nos) a stavebnej činnosti (stavebný otvor, používaný pri výstavbe hradu). Množstvo vykonaných pamiatkových výskumov a kompletná architektonická dokumentácia obnovy celého 2. nadzemného podlažia v roku 2018 vytvára ideálny základ na ďalšiu poctivú obnovu hradu Ľupča do nasledujúcich rokov. Verme, že snaha majiteľa hradu bude podporená aj prostredníctvom štátu a jeho dotačného mechanizmu.

Spracovali: Mgr. Vladimír Homola a Mgr. Ivana Uhlík
Foto Bohuš Urbík

Odstaviť autá už v obci alebo nájsť riešenie cestou na hrad?

Postreh čitateľa

SLOVENSKÁ LUPČA – Do redakcie sme dostali zaujímavý podnet od našej obyvateľky, žijúcej pod hradom Lupča v časti Majer. Keďže sme už počuli z viacero strán o nutnosti pozrieť sa na problematiku, ktorú pisateľka spomína vo svojom postrehu, dávame možnosť diskusie aj v Lupčianskych zvestiach. Veríme, že sa aj touto formou dopracujú kompetentní k všeobecnej spokojnosti.

Z listu čitateľky:

„Keď v roku 2002 odkúpili Železiarne Podbrezová hrad Lupča, začal sa jeho nový život – hrad, ktorý by sa možno pridal k ostatným pomaly chátrajúcim hradom na Slovensku, začal ožívať vďaka postupným rekonštrukciám. Zachránená historická národná kultúrna pamiatka, patriaca medzi jedinečné v tomto regióne, sa otvorila verejnosti a čím je dlhšie v rukách jej majiteľa, tým viac a lepšie je využitý jej potenciál. Tešia sa z hradu a jeho okolia nielen prichádzajúci turisti, ale aj domáci, pre ktorých boli prechádzky okolo hradu vždy relaxom a nedeľnou udalosťou. Už pár desaťročí je pre Lupčanov toto miesto brané ako vychádzková zóna, pretože krásne tiché prírodné prostredie ponúka svoj priestor na príjemný relax, oddych od zhonu a stresu v prostredí, kde žijú a pracujú. Počas sezóny a nie iba počas nej stretneme veľa rodín s deťmi, skupinky matiek s kočikmi, starších ľudí na svojich vychádzkach, cyklistov, ktorí si hrad a jeho okolie zahrnuli do svojho „cykloplánu“.

Trápi nás to...

Je tu však jedna vec, ktorá posledné 2 – 3 roky s pribúdajúcim turizmom trápi nielen samotných Lupčanov, ale i peších turistov a cykloturistov, a to je veľká hustota premávajúcich áut na hrad. Táto obľúbená vychádzková zóna je v poslednom období už nevelmi príjemnou. Intenzita motorových vozidiel sa totiž stáva neúnosnou a čoraz viac zhoršuje dobrý dojem z výletov na hrad. Tak hlučkom ako aj znížujúcou sa bezpečnosťou. Vplyv má aj na životné prostredie, keď veľa turistov parkovaním a jazdou ničí okolité lúky, ktoré domáci udržiavajú a kosia. Neoddržiavajú sa ani zásady cestnej premávky, autá jazdia neprimeranou rýchlosťou

a vodiči často nerešpektujú chodcov ani cyklistov. Dokonca si skracujú cestu cez Gotický chodník...

Záchytné parkovisko?

Jedným z tých najpriateľnejších riešení by bolo vytvoriť záchytné parkovisko, ako je to pri iných hradoch (Krásna Hôrka, Spišský hrad...), a cesta na hrad Lupča by bola prístupná len pre oficiálne návštevy, svadby, organizátorov podujatí, prípadne pri výnimočných udalostiach hradu a, samozrejme, pre majiteľov a užívateľov pozemkov a chat, ktorí sa tiež stretávajú s negatívnou stránkou tohto problému. Toto riešenie sa môže uskutočniť buď odkúpením časti pozemku priamo pod hradom pri ceste na začiatku vstupu do obce smerom na Moštenicu alebo pri železničnej stanici. Prípadne je možné nájsť iný vhodný pozemok alebo ako dočasné riešenie využiť niektoré z parkovacích plôch v obci – v tomto roku nastane rekonštrukcia niektorých plôch a správnu úpravou sa zvýši počet parkovacích miest v obci.

Turistov bude čoraz viac

Turizmus má tendenciu narastať a pochopili to už zrejme všetci kompetentní. Záchytné parkovisko je základ pri plánovaní turizmu a treba dopredu zvážiť, kam dať všetky motorové vozidlá, aby sa nestali nočnou morou a fobiou tak pre domáce obyvateľstvo ako aj pre návštevníkov. Navyše takéto parkovisko bude silne využité aj počas najväčšieho prílevu návštevníkov v našej obci – v dňoch Turičného jarmoku. Predišlo by sa konfliktným situáciám medzi chodcami a motorovými vozidlami, a to v samotnej obci ako aj na hrade. Veď nie pre každého je schodná mož-

nosť vybrať sa Historickou cestou cez horu alebo strmým chodníkom. Dnes sú krása a príjemný pocit z vychádzky na hrad degradované na nepríjemný pocit z hluku a výfukov jazdiacich áut...

Staneme sa obeťami mototurizmu?

V podobe záchytného miesta by sa zachovala nie len bezpečnosť peších turistov a cyklistov. Pre nich je totiž spolu s pocitom pokojnej prechádzky práve bezpečnosť najdôležitejším faktorom pri výbere, kam na svojom výlete ísť. A hrad Lupča dáva v podobe prostredia ako hodnotu určite toho

viac. Aj to je jeden z dôvodov, ktorý by mal jeho jedinečnosť uchovať a ktorý by mal byť rozhodujúcim argumentom pri krokoch, napomáhajúcich tomu, aby sa obyvatelia obce ani návštevníci hradu nestávali obeť mototurizmu. Skúsme práve tento potenciál, ktorý je neodolateľným lákadlom, využiť a spraviť všetko pre to a namiesto budovania „motozóny“ nechať hrad pre ľudí a nie pre autá.

Čo s tým urobíme?

Nech je hrad naďalej unikátny aj tým, že cestou k nemu ponúka kus svojej histórie, ktorú môžu návštevníci takto priamo spoznať. Historická cesta, kaplnka, Gotický chodník, rybníky, ktoré boli súčasťou hradu, ale aj oddych na lavičke pri „svätom“ dube.... O tom inak návštevníci hradu len počujú z výkladu sprievodcov, ale nerozumejú a nepoznajú, o čo ide. Ved' len sám domácimi dobrovoľníkmi obnovený a prístupný Historický náučný chodník na hrad je spôsob, ktorý je turistami veľmi vítaný. Rozhodne im ponúka väčší zážitok a pekné spomienky na hrad Lupča ako negatíva motorových vozidiel.“

(Meno autora príspevku je archivované v redakcii.)

Rodičovská rada pri
ZŠ Sama Cambela v Slovenskej Lupči

Vás pozýva na

Rodičovský ples

9. februára 2019 o 19.00 hod.

Kultúrny dom Slovenská Lupča

Vstupné 25 €

Vstupenky je možné zakúpiť u pani Bačovej na Obecnom úrade

Svedectvo lupčianskych matrík odkrýva tajomstvá

SLOVENSKÁ LUPČA – Áno, takýto názov som dal dnešnému rozprávaniu o osobnostiach Slovenskej Lupče a jej príslušného hradu. Rozprávanie o ľuďoch, ktorí tvorili naše dejiny, o ľuďoch, ktorých mená nájdeme v najstaršej, pre obyčajného človečika dostupnej lupčianskej cirkevnej matricy, a to z rokov 1658 – 1672. Aj keď ide o krátky časový úsek, dozvieme sa v nej mená mnohých ozajstných lupčianskych osobností, ktoré v tejto dobe žili a pôsobili v rôznych oblastiach.

Podľa tejto matricy dnes napríklad vieme, že richtármi Slovenskej Lupče v tomto období boli Daniel Fabricius, Mikuláš Technovský, Ondrej Lacovič, Juraj Brenda, Zachariáš Tertiany, Juraj Zlatoustý, Juraj Mrška a Michal Fidicinis, mlynármi bratia Jakub a Bernard Radíkovci, správcom, resp. arendátorom papierne Michal Gravis, pekármi Daniel Cambel a Juraj Rosinský, mäsiarom Jakub Otmar a pivovarníkom Matej Dúřčo. Vieme, že mestským lekárom bol Ján Pravda, rektorom Tadeáš Berian, farármi postupne Gabriel Piscatoris, Ján Sextius, Ján Turanec a Leonard Ladislavides, diakonmi (kaplánmi) Martin Burius, Tomáš Tomko, Samuel Kvetony, Michal Srnka a Ján Nerovný.

Prestavoval kostol i hrad

V matricke nájdeme aj meno Jána Petelena (pôvodne Betellon), ktorý zrejme prišiel do Slovenskej Lupče z Talianska, keď pravdepodobne ako staviteľ sa v časoch Gašpara Tribela podieľal tak na prestavbe a rozšírení hradu ako aj na prestavbe a rozšírení terajšieho katolíckeho kostola, v ktorom, ako jeden z mála obyčajných smrteľníkov, bol po skone pochovaný. No a v matricke napokon nájdeme aj meno kastelána hradu Juraja Pa-

Prečo sa územie v tunajšom chotári volá Kmeťová a Pajerova dolina?

jera (pôvodne Payar), najstaršieho známeho Lupčana v tejto funkcii a meno kapitána hradu Juraja Kmeťa, ktorý pravdepodobne taktiež pochádzal z mestečka v podhradí. Keďže rozprávanie o všetkých spomenutých osobnostiach by azda „vydalo“ aj na celý román, čosi viac si povieme aspoň o posledných dvoch.

Pátrame v starých dokumentoch

Vo výbornej knihe s názvom Hrad Lupča sa píše, že Juraj Pajer (písané ako Payar) bol v roku 1637 kastelánom hradu, takže v období, o ktorom hovoríme, si už zrejme užíval výsluhový dôchodok. Meno Juraja Pajera sa nachádza aj v starých lupčianskych dokumentoch, kde je uvedené, že v roku 1615 bol lupčianskym richtárom. Keďže za richtárov boli v tom čase volení najskúsenejší mešťania vo veku okolo päťdesiat rokov, určite nejde o tú istú osobu. Takže richtár Juraj Pajer bol zrejme otcom kastelána a taktiež otcom Ondreja, ktorého v lupčianskej matricke nájdeme. Manželkou kastelána Juraja Pajera bola Katarína a mali najmenej dve deti – syna Martina a dcéru Katarínu. Syn Martin dňa 4.1.1659 zomrel v mladom veku 29 rokov, v matricnom zápise je zaznamenaný ako Martinko, a že pochádzal z hradu (obr. 1), dcéra Katarína sa dňa 5.6.1667

vydala za lupčianskeho mládenca z vázenej meštianskej rodiny Baltazára Gálliho.

Po kom má meno Pajerova dolina

Ešte predtým, v roku 1658, sa ženíl Ján, nemanželský syn Ondreja Pajera, teda Jurajovho brata, keď si za manželku zobral Ráchelu, dcéru kontrolóra z moštenickej huty, Jána Draxlera. Píšem to preto, lebo Juraj Pajer bol následne krstným otcom viacerých detí Jána a Ráchely, v matricných záznamoch je ako jediný zo všetkých Pajerovcov zapísaný s titulom „urodzený“, teda určite ide o bývalého kastelána (obr. 2). Je veľmi zaujímavé, že lupčianska chotárná časť, hlboko ležiaca pod starou lesnou cestou, spájajúcou Slovenskú Lupču a Lubietovú, sa dodnes volá Pajerova dolina a svoje meno takmer isto dostala podľa kastelána Juraja, ktorý ju zrejme dostal do vlastníctva za zásluhy.

Kapitán a kapitánka hradu

V knihe Hrad Lupča sa nachádza aj meno Juraja Kmeťa, kde sa píše, že v roku 1663 bol kapitánom hradu. V matricke z rokov 1658 – 1672 ho síce priamo nenájdeme, ale jeho manželka bola krstnou matkou viacerých detí z lupčianskych rodín. Je zaujímavé, že v zápisoch

z krstov ju vždy nájdeme bez mena ako pani kapitánku, okrem jedného prípadu, keď je zaznamenaná ako manželka Juraja Kmeťa, kapitána hradu. V tomto zápise stojí, že 24.10.1664 sa narodil, resp. mal krst Gašpar, syn urodzeného Vavrince Brendu a Zuzany Reberi, no a popri krstnej matke, manželke Juraja Kmeťa, bol krstným otcom chlapca urodzený Ondrej Koevy (obr. 3). Samotný Vavrinc Brenda pochádzal zo starej lupčianskeho rodu Brendovcov a bol vysokým úradníkom v službách palatína Františka Vešelénihho.

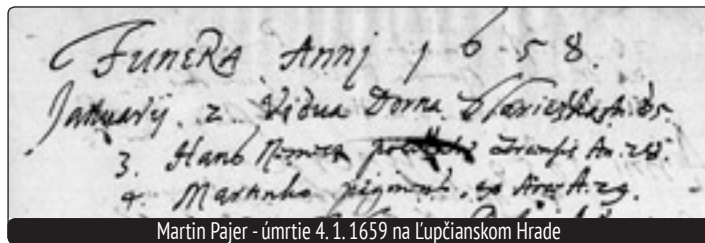
Právo rybolovu za vernosť palatínovi

No a keď som už pri palatínovi, dovoľm si z knihy Hrad Lupča citovať o Jurajovi Kmeťovi: „Na základe privilegia z 2. mája 1663 bol hradný kapitán Juraj Kmeť oslobodený od všetkých poplatkov a daní, ktoré sa vzťahovali aj na polia, lesy, lúky, pasienky, záhradu a všetko príslušenstvo domu v Lupči, ktorý získal od šľachtickej Žofie Šramkovej. Okrem toho získal aj právo rybolovu v blízkych riekach. Údelené privilegium, ktoré sa vzťahovalo aj na jeho potomkov oboch pohlaví, zaiste získal za verné služby palatínovi Vešelénimu a jeho manželke.“ No a ja už len dodám, že územie, ktoré sa nachádza na severozápade lupčianskeho chotára, dodnes nesie názov Kmeťová. Je to len náhoda?

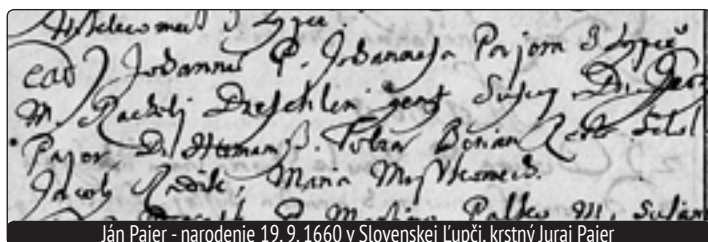
***

Tolko teda rozprávanie o dvoch osobnostiach zo starej lupčianskej cirkevnej matricy, nuž a nabadúce, ak bude záujem, si môžeme povedať aj o ďalších.

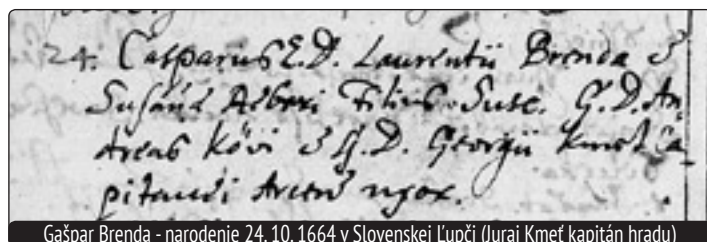
Text a reprofoto Jano Balkovic 2019

Martin Pajer - úmrtie 4. 1. 1659 na lupčianskom hrade

Ján Pajer - narodenie 19. 9. 1660 v Slovenskej Lupči, krstný Juraj Pajer

Gašpar Brenda - narodenie 24. 10. 1664 v Slovenskej Lupči (Juraj Kmeť kapitán hradu)

Podajme svetu pomocnú ruku

SLOVENSKÁ LUPČA/ SVET – Áno, vidíte správne. Dali sme do označenia miesta, kde sa odohráva obsah nasledujúcich riadkov označenie SVET. Je to skutočne tak, pretože to, čo vyrába Andrej Gonda, ktorého všetci poznajú ako Agiho, na námestí v Slovenskej Lupči, smeruje do celého sveta. Sú to ruky... Ruka, ktorá dokáže pre nejedno dieťa znamenať celý svet. Len preto, aby si ňou prichytilo pohár s vodou a priložilo k ústam, len preto, aby ňou pohladilo po tvári vlastnú mamku.

ako časťou dlane a vytvorí tak dostatočný tlak na dlaň modelu, ktorý cez pákový mechanizmus zabezpečí jeho požadovanú funkčnosť – mechanické zatvorenie a otvorenie prstov. Pre tých, ktorí nemajú funkčné zápästie alebo dlaň, vytvorili členovia komunity e-NABLE modely rúk s možnosťou ich ovládania lakťom.

Robil do Talianska aj Rumunsku

„Po prvotných prípravách sa mi v septembri 2018 podarilo založiť pobočku – e-NABLE „chapter“ aj na Slovensku a v krátkom čase úspešne vytvoríť a doručiť dve ruky pre chlapcov v Taliansku a Rumunsku,“ vysvetľuje Agi. Podľa jeho slov záujem o pripojenie sa k tejto myšlienke prejavujú už aj jednotlivci a firmy zo Slovenska či Česka. „V najbližšej dobe chcem tento projekt rozšíriť do širšieho povedomia ľudí a priniesť cez jeho propagovanie radosť tým, ktorí tieto náhrady budú vedieť využiť.“

(agi) a (ela), foto archív (agi)

Pre bližšie vysvetlenie, čo je za tým, spresníme, že ide o komunitu ľudí, spojených v projekte s názvom e-NABLE. Je to skupina jednotlivcov z celého sveta, ktorí využívajú svoje 3D tlačiarne na vytváranie „open source“ tlačných dlaní a rúk pre deti a dospelých, ktorí náhradu týchto častí potrebujú. Agi je jedným z nich. Zaujalo ho to vraj na internete a pred pár mesiacmi sa stal členom tejto celosvetovej neziskovej organizácie dobrovoľníkov, ktorí na vlastné náklady zabezpečujú výrobu mechanických protetických náhrad pre deti a dospelých, ktorým časti dlaní alebo rúk chýbajú. Opakujeme, všetky tieto dlane a ruky boli a stále sú, vďaka úžasným dobrovoľníkom e-NABLE, záujemcom vyrábané a zasielané bezplatne.

Pridávajú sa mnohí

„Sú to ľudia, ktorí odložili svoje politické, náboženské, kultúrne a osobnostné rozdiely, aby sa spojili a spoločne spolupracovali na hľadani riešení a vylepšovani voľne prístupných 3D tlačných dizajnov pre dlane a ruky pre tých, ktorí sa s ich chýbajúcimi časťami narodili alebo o ne prišli pri inej udalosti,“ hovorí Agi a dodáva: „Za celou myšlienkou a vytvorením e-NABLE stojí Ivan Owen a spolu s nimi tvoria túto komunitu učiteľia, študenti, inžinieri, vedci, medicínsky vzdelaní profesionáli, domáci majstri, dizajnéri, rodičia, deti, programátori a predovšetkým ľudia, ktorí chcú prinášať zmenu a pomáhať „podať svetu pomocnú ruku“.“

Tvorí a inovujú

Komunitu vo svojich začiatkoch tvorila stovka 100 ľudí, ktorí ponúkali vytlačenie súborov – podkladov vtedy existujúcich rúk. Náhle sa udialo niečo nádherné a ku komunite

sa začali pridávať dizajnéri s chuťou inovovať, navrhovať, spolupracovať a zdieľať medzi sebou a verejnosťou svoje vylepšené dizajny. V priebehu prvého roku fungovania sa počet 100 členov zvýšil na viac ako 3000 a spoločne vytvorili 750 rúk pre ľudí na celom svete. Počas ďalšieho roka sa komunita rozrástla na skoro 7000 členov s približne 2000 vytlačenými náhradami, rozoslanými záujemcom

vo viac ako 45 krajinách. Dnes ich je viac ako 10000 členov.

Ovládané zápästím i lakťom

Zaujímavé je, že komunita e-NABLE má niekoľko 3D tlačiteľných modelov. Väčšina potrebuje k správne fungovaniu ohybné zápästie, ktorým je možné hýbať minimálne 30 stupňov v oboch smeroch rovnako

Keď sa z budúcej novinárky stáva zvedavé dieťa

Keďže sme sa rozhodli dávať priestor aj našim budúcim mladým novinárskym kolegom, poslali sme priamo k Agimu do dielne Simonu Horváthovi, ktorá už v štrnástich rokoch ukladá slová na papier ako súšený novinár a jej blogy, obsahujú z nášho pohľadu už teraz hodnotné rukopisy. Posúďte sami, ako je tvoriť rukami ruku pre niekoho, kto pocíti „MAŤ JU“ nikdy nezažil.

Preto mnou sa objaví nie príliš nápadný domček. V oknách vidieť zopár drevených ručne vyrobených ornamentov. Zazvoním na zvonček a v okne sa objaví vysmiate tvár Agiho. Stres mi zvierá hrdlo tak, že pomaly prestávam dýchať. Vstúpim dnu a prestúpi mnou upokojujúca atmosféra. Hneď začíname spolu konverzáciu, počas ktorej zo mňa opadnú všetky nervy. Naskytne sa mi pohľad na časti umelých rúk na stole a zo mňa sa opäť stáva malé zvedavé dieťa.

Vzory od výmyslu sveta

Agi ma postupne vedie celou históriou 3D tlačiarne a projektu e-NABLE, ktorý ma stále viac a viac fascinuje. Ide o skupinu ľudí, ktorí vyrábajú ruky pre druhých ľudí

a deti, ktoré o ne či už prišli, alebo sa bez nich narodili. V 3D tlačiarne sa postupne vyrobí všetky časti, potrebné na poskladanie takejto ruky. Nasledne sa poskladajú do jednej a na články prstov sa natiahnu gumičky, ktoré umožňujú pohyb a uchytienie predmetov. Môžu sa na ňu dať aj rôzne vzory od výmyslu sveta a rôzne farebné kombinácie, ktoré ju doslova oživí. Títo ľudia to všetko robia zadarmo. Sami investujú do tlačiarne, naplní a všetkého príslušenstva, ktoré táto tlačiareň vyžaduje. Človek, ktorý si takúto ruku objedná, ju má zadarmo, ale môže prispieť kúpou náplní do tlačiarne, samozrejme, dobrovoľne.

Major TOM z 3D tlačiarne

Počas vysvetľovania a názornej ukážky, ako vlastne všetko funguje, ma Agi ponúka domácimi dobrotami, ktoré chutia lepšie než akékoľvek koláče. Spoločne sledujeme výrobu kozmonauta, ktorého sme pomenovali podľa jednej z postáv Davida Bowieho-major Tom. O chvíľu mi už nový kamarát sedí v ruke a môj úsmev mi neschádza z tváre. Dostávame sa k skladaniu už spomínanej ruky a ja pomaly zisťujem, ako veľmi sa to podobá na lego stavebnicu. Vraciam sa do skorého detstva

a spomínam si na prvé lego, aké som kedy dostala. Pomaly, ale isto sa predo mnou formuje niečo, čo sa už začína podobať na ruku. Po doskladaní sa rozhodneme, že sa vrhneme rovno aj na ďalší model, ktorý je už zložitejší. Jednotlivé časti nám len horko ťažko zapadajú do seba a musíme na to ísť oveľa väčšou silou.

Keď čas je nepodstatným detailom

Počas toho sa však dozvedám viac o tomto projekte. Zapojíť sa môže naozaj každý, koho baví skladanie a tvorenie. Kúpa tlačiarne nie je ani tak dôležitá, pokiaľ poznáte niekoho, kto ju vlastní. Do projektu sa tak môžete zapojiť obaja a čo je väčšia radosť než pracovať s niekým ďalším? Celý proces nie je vôbec zložitý a je to zábava. Našu konverzáciu odrazu preruší zvonenie môjho mobilu a ja zisťujem, ako rýchlo nám ušiel všetok čas. Agi mi ešte stíha ponúknuť záložku do knihy a hlavolam, ktoré sú takisto vyrobené v tejto tlačiarne. S dobrým pocitom prechádzam tmavými ulicami domov a zisťujem, že čas sa občas zdá byť nepodstatným detailom.

Simona Horváthová

Okienko finančnej gramotnosti

SLOVENSKÁ LUPČA – Vážení čitatelia, rozhodli sme sa v redakcii, že zaradíme do obecných novín aj akési „Okienko finančnej gramotnosti“. V rámci tejto rubriky budeme uverejňovať rôzne dôležité informácie z finančnej oblasti, ktoré by vám mohli pomáhať pri orientácii sa vo svete financií. Robíme tak preto, že žijeme v dobe, kde sa finančný svet neustále mení a ovláda náš každodenný život. Súčasníkovi tak často príde takmer nemožné spríeľadniť si ho vlastnými silami.

Aj to je jeden z dôvodov, že sme sa zároveň rozhodli poskytnúť možnosti v podobe online poradenstva, kde sa budeme snažiť zodpovedať všetky vaše otázky v tejto oblasti. Tí čitatelia, ktorí budú mať prístup na facebook, kde je už zriadená verejná stránka komisie, ktorá sa Lupčianskym zvestiam venuje s názvom **Komisia kultúry, cestovného ruchu a podnikania**, budú môcť svoje otázky z finančnej oblasti písať, prípadne ich poslať do našej redakcie na adresu zvesti@slovenskalupca.sk. Na začiatok nášho okienka si zodpovieme základné otázky finančnej gramotnosti.

Čo je to finančná gramotnosť a v čom nám môže pomôcť?

Finančná gramotnosť, ako ju popisuje Národný štandard finančnej gramotnosti (pozn. red. skr. NŠFG) verzia 1.2, je schopnosť využívať poznatky, zručnosti a skúsenosti, získané zo všeobecného prehľadu a praxe, na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov s cieľom zaistiť celoživotné finančné zabezpečenie seba a svojej domácnosti. Finančná gramotnosť je neustále

Nerozumieme bankám, neveríme sľubom a dúfame, že vkladat' „do pančuchy“ je fajn

meniaci sa proces, pri ktorom sa musí jedinec celoživotne dozvedávať na základe sa meniaceho ekonomického prostredia. Je to neustále rozširovanie si schopností, ktoré sú podmienené premennými ako vek, rodina, zamestnanie, kultúra či miesto bydliska. V súvislosti so zvyšovaním vedomosti v oblasti finančnej gramotnosti je podstatnou zložkou zameranie sa na vonkajšie prostredie na trhu práce, kde je uplatnenie možné vo forme zamestnania alebo rôznych foriem podnikateľskej činnosti.

Otestujte sa a zistite svoje vedomosti

Národný štandard finančnej gramotnosti popisuje minimálne požiadavky na finančné, ekonomické a právne vzdelávanie a je základom pre vzdelávanie detí od základnej školy až po vysokoškolské vzdelávanie. Keďže skoro každé vážne aj menej vážne rozhodovanie je spojené s financiami, je potrebné sa v daných oblastiach vedieť orientovať. Vzdelávanie pritom nemá pevne stanovené hranice, kde by

sme mohli jednoznačne povedať, či je niekto finančne gramotný alebo negramotný. Na danú tému existuje nespočetné množstvo testov, kde si viete overiť, na akej finančnej úrovni sa nachádzate a v akej oblasti sa vyznáte, prípadne v ktorej by ste sa mali ešte dozvedávať. Nájete ich na oficiálnych stránkach slovenského rezortu školstva, vedy výskumu a športu. My odporúčame testy na adrese, a teda aj stránke: <https://www.dfg.sk/test/fq-test/start>

Oblasti, spadajúce do finančnej gramotnosti

Na začiatku celého členenia oblastí finančnej gramotnosti by mal človek ovládať základné finančné pojmy, ktoré sa v rôznych oblastiach používajú. Aj na toto myslel Národný štandard finančnej gramotnosti, ktorý obsahuje a vysvetľuje základné pojmy ako napr.: akcia, americká hypotéka, anuitné platby, banka, bankomat, bankový ombudsman, bankový prevod, bankrot, bezúročné obdobie, debetný účet, bohatstvo, boni-

ta, bonus, cashback, cenník, cenný papier, čistá mzda atď. Postupne si budeme aj my tieto pojmy vysvetľovať, samozrejme, vždy v rozsahu oblastí, ktorými sa finančná gramotnosť, ktorú vám nimi sprístupníme, zaoberá.

Pomoc je možné nájsť aj na internete, avšak...

Podľa NŠFG je stanovených viacero tém, v ktorých by sme sa mali vedieť pohybovať a ovládať ich. Nápomocné môžu byť, samozrejme, rôzne publikácie ako napr. Finančná gramotnosť od Petry Navrátilovej, či už nespočetné množstvo internetových stránok, ktoré čelia finančnú gramotnosť na rôzne oblasti. Nie každý má však na to čas a chuť. My sa teda zameriame na témy – Človek vo sfére peňazí, Banka ako správca peňazí, Finančná zodpovednosť spotrebiteľov, Hospodárenie s peniazmi, Úver a dlh, Sporenie a investovanie, Riadenie rizík a poistenie. Oblasti, ktorým sa budeme postupne venovať v nasledujúcich číslach. Avšak na druhej strane rozumieme, že to, čo sme tu rozpísali, a samotný pojem hospodárenie a financie môže znamenať pre nejedného z nás oveľa väčší problém. Aj to je jeden z dôvodov, že sme sa rozhodli – v prípade hlbšieho záujmu našich čitateľov, zaoberať sa v budúcnosti konkrétnymi podnetmi, ktoré môžete už teraz adresovať na redakciu.

***

Ďakujeme za váš prejavovaný záujem a pevne veríme, že toto okienko bude prínosom na zodpovedanie mnohých nejasností v oblasti financií.

*Spracovala Ing. Viktória Hlaváčová
a redakcia Lupčianskych zvesti*

Opustila nás

6. januára 2019:

Jana Wágnerová

Keď sa lúčite s blízkym človekom, nesmúťte. Lebo to, čo uňho milujete najväčšmi, jasnejšie uzriete v jeho neprítomnosti...

Hádaj, ktorá slávna osobnosť výrok vyslovila

(Riešenie nájdeš na strane 15)

- „Celý svet bol stvorený, aby nám slúžil, a my sme sa narodili, aby sme slúžili celému svetu. Robme trebárs aj tú najnepatrnejšiu vec, ale robme ju najlepšie na svete.“
- „Nikdy sa nevzdávaj, zvyčajne otvorí dvere posledný kľúč zo zväzku.“
- „Ak nemôžeš lietať, tak bež. Ak nemôžeš bežať, tak kráčaj. Ak nemôžeš kráčať, tak sa plaz. Ale nech už robíš čokoľvek, tak sa stále hýb vpred.“

Pranostiky na január

Keď vlci a líšky v januári vyjú, to znamená tuhú zimu.

Keď duje v januári severák, žito bude dobre sypať.

Zima na Plešiach „plešatých“

SLOVENSKÁ LUPČA/PODKONICE – Asi máme šťastie. Naša obec a jej malebné okolie nám ponúka nekonečné možnosti, ako zmysluplne tráviť čas, byť v prírode, hýbať sa alebo zaslúžene oddychovať, inšpirovať sa a čerpať novú energiu. Netreba vždy baliť kufre a cestovať ďaleko za hranice. Niekedy sa aj na malej ceste dá zažiť veľké dobrodružstvo. My si ho pomerne často chodíme užívať na neďaleké Pleše nad Podkonicami. Nachádzajú sa na juhovýchodnej strane Nízkych Tatier v nadmorskej výške 800 až 987 m asi 2,5 km od obce Podkonice.

Osobitné čaro má zima na Plešiach, a to najmä taká, ktorá nie je skúpa na snehovú nádielku. Pleše sú totiž jedným z mála lyžiarskych stredísk, kde si môžeme vychutnať lyžovačku výlučne na nefalšovanom prírodnom snehu. Ak je snehu dosť, premáva tu vlek Tatrapoma dlhý 970 metrov. Na začiatku jazdy na pozdrav vlek s každým lyžiarom poriadne potrasie, ale tí, čo sem chodia lyžovať pravidelne celé roky, vedia, že bez toho by to nebolo ono. No a potom – ak máte šťastie a aj počasie praje – sa môžete kochať nádhernými výhľadmi na široké okolie. Z vrchu vidieť hrebeň Nízkych Tatier, ale aj Slovenské rudohorie. Lupčiansky hrad je zrazu pod nami aj celá naša Lupča je ako na dlani... Lyžovačka je tu vskutku paradná. Prírodný sneh je dnes vzácnosťou, preludnené to tu tiež nebýva. Tak akurát. Tí, ktorí sem prídu, sú rovnakí nadšenci ako my, čo vytvára atmosféru typickú len pre toto miesto, takú skoro rodinnú, a preto sa sem vždy radi vraciame.

Má to tu skrátka dušu

A kopec ponúka prekvapivo rôznorodé možnosti, hoci nejakú extrémnu lyžovačku by ste tu asi hľadali márne. Akoby to však

Stačí vyjsť zo svojho domu, otvoriť oči, vnímať zmyslami a dobrodružstvo je tu

niekoho trápilo. Má to tu skrátka dušu a každý si tu prídne na svoje. Od rodiniek so svojimi malými ratorostami, ktoré budú iste vďačné za nenáročnú, zato však úchvatnými pohľadmi okorenú lyžovačku na príjemných horných častiach svahu. Bežní členovia lyžiarskeho športu holdujúcej populácie sa rýchlo skamarátia aj so zvyškom zjazdovky a svoju šálku kávy si tu nájdu aj tí, ktorí radi opustia vyšliapaný chodník (alebo skôr vyratrkovanú zjazdovku). Rozľahlé pláne, miestami posypané skupinkami stromov, priam lákajú k tomu, aby sa uprostred nich člo-

vek stratil a našiel si tú svoju vlastnú líniu. A to všetko raz, dvakrát, desaťkrát, vlek vás vždy vyvezie, pritom tu však dokonale zabudnete na ruch väčších komerčných stredísk.

Na svoje si prídu skialpinisti aj bežkári

Pleše ponúkajú zaujímavý zážitok aj pre nenáročných alebo začínajúcich skialpinistov. Ak snehové podmienky dovoľia, vyšliapeme si to priamo z dediny, ideálne v čase, keď vlek nepremáva, príroda je pokrytá čerstvo napadaným ľahučkým bielym páperím, nikde nikoho a človek zrazu (ne)počuje nič, len ticho. Ozajstné, ktoré tu dolu v bežnom kolobehu života neexistuje. Balzam na dušu. Neopakovateľným zážitkom je potom aj cesta dolu svahom a lúkami, keď naše lyže kreslia svoje oblúky akoby na čisté snehové plátno a nechávajú za sebou svoje „umelecké dielo“. V okolí chaty si prídu na svoje aj vyznávači bežeckého lyžovania, ktorých tu určite vždy stretnete. A aj tým, ktorým žiadne lyže neprirástli k srdcu, výlet na Pleše určite tiež prinesie potešenie. Zdatnejší môžu vyjsť hore pešo, prípadne na snežniciach, priamo z dediny.

Pokladom je kapustnica

Či už je pobyt na Plešiach spojený so športovou aktivitou alebo nie, určite sa treba presvedčiť, či je otvorená miestna chata. Ak máte trochu šťastia a je otvorená, určite si nenechajte ujsť možnosť a prekročte jej prah. Chatár, mimochodom Lupčan pán Zelený, vás rád pohostí čajom, čapovaným pivom alebo aj niečím ostrejšším. Skutočným pokladom, ktorý oceníte najmä po pár odlyžovaných hodinách, je však poctivá miestna kapustnica s hojnosťou mäsa a klobásky a takisto aj výborná fazuľovica alebo guláš. Malou (veľkou?) výzvou je v zime už len samotná kľukatá a šmykľavá cesta autom k chate z Podkonic a potom naspäť, ktorá je niekedy možno adrenalinovejšia ako samotné lyžovanie.

***

Keď si to spočítame so všetkými spomenutými ponukami možnosťami, musíme uznať, že výlet na Pleše skrátka ponúka komplexný zážitok. Pleše sú Pleše. Sú jedinečné a okrem športových zážitkov tu takmer vždy stretnete zaujímavých ľudí, s ktorými určite nájdete spoločnú reč. A aj keď sme sa v tomto článku tentokrát zamerali na zimné vyžitie, osobitnú atmosféru a jedinečnosť tohto miesta je možné objavovať v každom ročnom období.

Žijeme v nádhernom svete, plnom neobmedzených možností, potenciálnych zážitkov a príležitostí. Sme obkolesení nádhernou prírodou. Niekedy naozaj stačí len vyjsť zo svojho domu, za roh, otvoriť si oči, byť vnímavý všetkými ostatnými zmyslami a dobrodružstvo môže začať.

A tu je malá ochutnávka skutočnej zimnej atmosféry na Plešiach: <https://vimeo.com/59559516>

Text : Miroslava a Vendelín Vinczeovci
Autor filmu Otto Vincze

Lupčianske klzisko

SLOVENSKÁ LUPČA – V zimných mesiacoch sa každoročne pravidelne snažíme a vynakladáme úsilie na to, aby sme tenisový kurt za halou premenili na ľadovú plochu s rozmermi 20m x 40m. Kurt má mäkký antukový podklad, a tak sme radi, keď nám najprv nasneží a následne sneh buď vibračnou lištou, alebo lyžami udupeme na pevnejší podklad.

Na ten hadicou z čerpadla zo studne lejeme niekoľko prvotných vrstiev. Nie vždy sa prvý ľad podarí priviesť k dokonalosti, no postupným korčuľovaním a následným zalieváním sa hrúbka ľadu zväčšuje a vtedy je to pravé orechové.

Počasié nám diktuje

Nedisponujeme chladením a celý proces závisí výlučne od mrazov a vonkajších teplôt. Nie vždy nám počasie praje a veľakrát sa stalo, že sa predpovede menili z hodiny na hodinu a nočný mráz so zálievkou vyšiel nazmar počas dňa, keď sa oprelo slnko a ľad dostával zabrat. Minulý rok sme začali polievať

Ako vzniká a čo pripravuje

historicky rýchlo a evidujeme tak rekord, keď sme v roku 2018 korčuľovali už 15. decembra. Sezónu predtým, t. j. 2017/2018 nám však nebolo dopriate a korčuľovali sme iba 4 dni. No sezóna 2016/2017 bola výdatne mrazivá a ľad sme mali v prevádzke cca 6 týždňov. Toto všetko k tomu patrí a nás teší, keď na klzisko prichádzajú Lupčania so svojimi deťmi, mládež, ale aj ľudia zo širokého okolia. Ľad využívajú aj školáci z našej lupčianskej

ZŠ Sama Cambela na korčuľarsky výcvik.

Barani – prevkapanie pre najmenších

Prevádzku ľadu zvykneme zaväzovať aj organizovaním tzv. „medziuličného“ turnaja, na ktorom sa stretne partia chlapcov a nastúpi v niekoľkých mužstvách, varí sa guľáš, zídu sa známi a rodina a spoločne si zaspomíname na časy, keď sa v Lupči hrával hokej – na všetkých hráčov a, žiaľ, aj na tých, ktorí už nie sú medzi nami. Patril medzi nich aj Mirko Stanko, podľa ktorého sa nesie aj symbolický názov turnaja Memoriál Miroslava Stanka. Aj tento rok by sme boli radi, keby nám počasie vydržalo a vo februári turnaj opakovali. Na konci januára, konkrétne 26.1. však budeme organizovať turnaj pod holým nebom pre najmenších korčuľárov a deti z HC 05, ktoré tak získajú svoje prvé turnajové schopnosti a zmerajú si sily v hra-

cích formáciách. Prekvapením turnaja pre deti bude účasť hráčov z A mužstva, z ktorého nám prisľúbili účasť Tomáš Surový, Marek Bartánus, Vlado Mihálik, Kanada Guillaume Asselin a Eric Faille a možno so sebou pribalia aj ďalších ☺ Budeme sa tešiť, keď prídete a podporíte malých chlapcov, budúcich hráčov a ako bonus sa stretnete aj s bystrickými baranmi.

***

Chceme sa aj touto cestou poďakovať všetkým, ktorí nám pomáhajú odhadzovať sneh z plochy, ďalej regionálnej Tv Hronke za každoročné reportáže a Obecnému úradu za finančnú podporu, vďaka ktorej je klzisko sprístupnené bezplatne. Už len dúfať v mrazivé počasie, ktoré predstavuje jedinou podmienku na to, aby sme si ľad užili do sýtosti a tešili sa aj z nadchádzajúcich dvoch milých turnajov. Pre aktuálne informácie sledujte facebook stránku Tenisového centra!

Text Petra Stanková

Foto archív Tenisového centra

Odniesli si krásne 2. miesto

SLOVENSKÁ LUPČA/ BANSKÁ BYSTRICA – Už po druhýkrát za sebou sa malým hráčom z našej futbalovej prípravky U11, kde sú deti od 6 – 10 rokov, podarilo obsadiť druhé miesto. V Banskej Bystrici na Základnej škole Magurská si vo Vianočnom turnaji zmeralo sily osem mužstiev v dvoch skupinách.

Podľa slov Trénera Radoslava Valenta jeho zverenci skončili na 2.mieste po dramatickom rozstrele pokutových kopov. Malí futbalisti

si tak na rovnakom mieste zopakovali krásny októbrový výsledok, kde uspeli v silnej konkurencii mužstiev MFK DUKLA Banská Bystrica a JUPI Banská Bystrica. Práve toto družstvo ich následne zdolalo vo finále po penaltovom rozstrele. Najlepší strelec tohto turnaja bol Jozef Polievka. Prípravkárkov vo februári čakajú ešte dva zápasy. V Badíne 3. februára a 17. februára pcestujú do Nemeckej.

(ela)

autor foto Fodor Fero

Seriál Halových Majstrovstiev Slovenska v Slovenskej Ľupči

SLOVENSÁ LUPČA – Možno mnohí z vás zaregistrovali informácie o konaní rôznych tenisových turnajov na pôde Tenisového centra tu v Slovenskej Ľupči. Niektorí zachytili letné medzinárodné turnaje, iní z vás možno súťaž družstiev a mnohé iné. Velkosť turnaja, jeho kategória a termín závisia od viacerých faktorov.

„Každý rok ku koncu novembra si podávame žiadosti na usporiadanie rozličných turnajov, ktoré posielame na Slovenský Tenisový Zväz. (pozn. red. skratene STZ) Následne čakáme na schválenie od Výkonného výboru STZ a na konci roka poznáme komplet termínovú listinu turnajov na ďalší kalendárny rok,“ uviedol Mgr. Matej Stanko, predseda Športového klubu Pepas Slovenská Ľupča. Medzi základné podmienky, ktoré musí usporiadateľ spĺňať, je pevná krytá hala s minimálne dvoma kurtami, reštauračné zariadenie, zázemie, ako sú šatne a sprchy, a v neposlednom rade ubytovanie v čo možno najkratšej vzdialenosti od miesta konania turnaja.

Turnaje na vysokej úrovni

V roku 2017 a 2018 sa tak v Slovenskej Ľupči konali Halové Majstrovstvá Slovenska juniorov do 18 rokov a tento rok 2019 sa konali Halové Majstrovstvá Slovenska v kategórii starších žiakov do 14 rokov. Turnaj sa organizuje so všetkou vážnosťou, s akou treba k MS pristupovať. Hráči majú slávnostný nástup, pri ktorom odznie slovenská štátna hymna, celý turnaj majú k dispozícii profesionálneho zdravotníka fyzioterapeuta, ktorý v prípade potreby ošetrí, masíruje,

diagnostikuje. Hráčom je poskytnutá ďalšia pevná hala na rozcvičenie sa alebo pozápasový strečing, kuchyňa poskytuje zdravú a pestrú celodennú stravu a nad celým priebehom dohliada vrchný rozhodca STZ so svojim zástupcom.

Z obáv rodičov príjemné prekvapenie

Toho roku sa pred finálovým zápasom na slávnostnom nástupe zúčastnil aj novozvolený starosta obce Mgr. Roland Lamper, ktorý hodom mincou vykonal úvodný žreb. Hráčka si totiž môže vybrať stranu alebo podanie. Matej Stanko, ktorý počas HM Slovenska vystupuje v pozícii organizátora, ale na základe kvalifikácie aj v pozícii

vrchného rozhodcu STZ, sa pred každým turnajom stretáva s prvotnými obavami najmä od rodičov alebo trénerov. Otázky typu „Kde? Kam? Slovenská Ľupča!? Tam aj niečo máte?“ sú samozrejmosťou. No hneď v úvode a najmä počas trvania týchto 4-dňových majstrovstiev zmenia názor a nevychádzajú z údivu, že obec kdesi na strednom Slovensku disponuje takým športovým zázemím.

Podaria sa Majstrovstvá Európy?

A keďže sa k vyššie spomenutým pozitívam vzápätí pridružujú aj nádherná prírodná scenéria okolitých hôrných panorám a pridá sa k tomu Ľupčiansky hrad... „Je to skutočne hnacia sila,“ hodnotí Matej Stanko

a pokračuje: „Počet slov vďaka, ale aj chvály z celého Slovenska je skutočne príjemné, no netreba sa uspokojiť a zaspáť – ako sa hovorí – na vavrínoch. Vždy sa snažíme niečo vylepšovať cez hrací plán alebo time management. Našou víziou je udržať si všetky najvyššie turnaje, vrátane HM, ale s malou dušičkou pokukujeme aj po kvalifikácii na Majstrovstvá Európy družstiev do 14 rokov, a to by znamenalo účasť detí, rodičov a trénerov z krajín zo širokej Európy.“ Ostáva teda pokračovať v nastolenom tempe a smere a možno sa v Slovenskej Ľupči budeme môcť aj naďalej tešiť z tenisového umenia.

Text Petra Stanková

Foto archív Tenisového centra

Turnaj v stolnom tenise bol rekordný

SLOVENSKÁ LUPČA – Bolo približne pred dvomi tisícročiami a bola to Ázia. Starí Japonci túto hru volali gossima. Číňania jej hovorili „pīngpāng qiú“. Áno, predchodca stolného tenisu. Hra, ktorú priniesli do Európy Angličania v 80. rokoch 19. storočia. Dnes „ping pong“, ako sa stolnému tenisu zvykne hovoriť, prepadli mnohí z nás. Pred pár týždňami „O POHÁR STAROSTU OBCE“ súťažili hráči aj u nás. Nadviazali tak na tradíciu organizovaného turnaja.

Tentoraz sa za stolnotenisovými stolmi v telocvični základnej školy stretlo skutočne rekordné množstvo hráčov a neboli iba zo Slovenskej Lupče. Turnaja sa zúčastnili aj hráči z priateľskej – partnerskej obce Bzovík. Počet jednotlivcov tak dosiahol tri desiatky. Hráči boli

Hrávali ju pred tisíckami rokov už Japonci a Číňania

Vedeli ste, že?

Stolný tenis sa hral spočiatku na stoloch rôznych rozmerov, s gumenými alebo korkovými loptičkami, pergamenovými, neskôr drevenými raketami. Prvé pravidlá stolného tenisu boli vydané v Londýne 1884.

mentoch sveta. Na Slovensku sa začal stolný tenis rýchlo rozvíjať najmä po roku 1920. Medzinárodná federácia stolného tenisu (International Table Tennis Federation – ITTF) bola založená v roku 1926 v Berlíne a zakladajúcimi štátmi boli Nemecko, Anglicko, Rakúsko, Maďarsko, Švédsko

a jeho športovú hodnotu uznal aj Medzinárodný olympijský výbor na svojom zasadnutí v Prahe v roku 1977 a zaradil ho medzi olympijské športové odvetvia. Na zasadnutí MOV v Baden-Badene v septembri 1981 bol stolný tenis schválený do olympijského programu súťaží na OH 1988. Na Slovensku sa stolný tenis vyvíjal súbežne so stolným tenisom v susedných krajinách – Maďarsku, Rakúsku a českých kluboch, ktorých hráči sa zúčastňovali prvých turnajov u nás. Prvé kluby, vtedy niesli názov „odborní“, sa začali zakladať 1922 – 1926. Ich riadenie z celoštátneho hľadiska sa zabezpečovalo prostredníctvom stolnotenisových žúp.

Od saleziánov do siene slávy

Pravdepodobne až dodnes sa za našu najväčšiu stolnoteni-

rozdelení do troch skupín, pričom sa do úvahy brali najmä herné skúsenosti a kvalita hry. Kým skupinu A a B tvorili amatérski hráči, skupinu C vytvorili hráči začiatočníci. Sily boli vyrovnané a aj tento fakt sa podpísal na dĺžke jednotlivých zápolení. Pozerať sa rozhodne bolo na čo.

U nás však až v roku 1925. Celuloidovú loptičku do hry zaviedol v roku 1899 Angličan James Gibb. Od roku 1900 sa stolný tenis šíril do strednej Európy. Hrával sa v Nemecku, Rakúsku aj v Maďarsku. Samozrejme, aj u nás. Veľký rozmach stolného tenisu nastal po 1. svetovej vojne, keď sa hral už takmer na všetkých konti-

a aj Československo. Európska únia stolného tenisu (European Table Tennis Union – ETTU) bola založená v roku 1958 v Budapešti.

Odbory, ba i župy

Dnes je stolný tenis jeden z najrozšírenejších športov na svete

sovú hráčsku legendu považuje niekoľkonásobný majster sveta František Tokár, rodák z Veľkých Chraštian, ktorý začínal hrať v Saleziánskom kláštore v Bratislave pod trénerským okom Pátra Jozefa Paulíka. Okrem vyššie spomínaných ocenení získal osemnásť titulov Majstra Slovenska. Tokár bol húževnatý a bojovný hráč, hrajúci s gumenou raketou, s herným spôsobom a súčasní hráči, ktorí boli súčasťou rekordnej tridsiatky na turnaji „O POHÁR STAROSTU OBCE“ v Slovenskej Lupči, určite presne vedia, o čom píšeme, účinnej čopovanej obrany s výpadovým útokom a taktickým myslením. Zaujímavosťou je, že František Tokár je dosiaľ jediným slovenským hráčom v Sieni stolnotenisovej slávy v Japonsku.

Spracovali (rľa) a (ela)
Zdroj sstz.sk

Víťazi turnaja „O POHÁR STAROSTU OBCE“

Amatérski súťažiaci :

- 1.miesto: Káčer Pavel – TJ Pekáreň Bzovík (obhajca min. ročníka)
- 2.miesto: Kysel Juraj – TJ Pekáreň Bzovík
- 3.miesto: Lipa Ľuboš – STO Slovenská Lupča

Začiatočníci:

- 1.miesto: Bruchánik Milan Slovenská Lupča
- 2.miesto: Zelený Miroslav Slovenská Lupča
- 3.miesto: Mikita Slavomír Slovenská Lupča

